

УДК: 338.43:351.86

Безпековий вимір розвитку українського села в умовах сучасних викликів

Іваненко В.С.

головний спеціаліст відділу планування та координації дій у надзвичайних ситуаціях,
Управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення Миколаївської міської ради
м. Миколаїв, Україна

Курепін В.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри методики професійного навчання,
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Annotation: The development of Ukrainian villages in the security dimension in the context of modern challenges, in particular military ones, is studied. The impact of a number of modern threats on rural areas is analyzed. The directions for increasing the resilience of Ukrainian villages and ensuring food and national security in the domestic and global dimensions are substantiated.

Keywords: security dimension, Ukrainian village, rural areas, modern challenges, food security.

Широкий спектр загроз, таких як: воєнні виклики, обмежений доступ до ресурсів, демографічні зміни та економічна нестабільність поєднує сучасні виклики у воєнні аспекти функціонування сільських територій. Аграрне виробництво виступає як основа стійкості, яка підтримує економічну стабільність. Стабільність у свою чергу зумовлює управління розвитком сільських територій через адаптацію до змін орієнтованих на підвищення умов безпекового виміру розвитку села.

Безпека аграрного виробництва визначає здатність сільських територій ефективно функціонувати в умовах сучасних загроз [1, с. 11]. Вона включає ефективне функціонування господарств, захист земельних ресурсів, стабільність логістичних процесів, гнучкість управлінських рішень та захист населення сільських територій. Набуває значення соціальна безпека - відповідальність за рівень життя населення, збереження трудового потенціалу сільських громад, надання доступу до базових послуг.

Воєнні загрози зумовлюють подорожання енергоносіїв, матеріально-технічних ресурсів та логістичних послуг. Вони формують нові умови функціонування аграрного сектору та місцевих громад [2, с. 225]. Розвиток сільської місцевості відбувається через відновлення зруйнованої виробничої та транспортної інфраструктури, логістичних ланцюгів, збільшення реалізації сільськогосподарської продукції.

Зрозуміло, обмежений доступ до кредитування та інвестицій ускладнює підвищення прибутковості агрогосподарств, скорочення фінансових ресурсів зменшує обсяги виробництва. Отже, зростає економічна вразливість сільських територій. Зростання витрат на виробництво при обмеженні фінансової допомоги в умовах

воєнного стану ускладнює модернізацію аграрного виробництва [3, с. 34]. До додаткових ризиків відносять соціальні процеси які за рахунок відтоку населення зменшують трудовий потенціал сільських територій.

Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств напряму залежить від впровадження інновацій [4, с. 68]. За їх рахунок аграрії мінімізують такі ризики, як: втрати земельних ресурсів (своєчасне проведення розмінування); обмеженість у зайнятості та організації робочих місць (міграційні тенденції). Водночас підвищується навантаження на місцеві бюджети та соціальну інфраструктуру (прибуття внутрішньо переміщених осіб), що потребує додаткових ресурсів та ефективних управлінських рішень.

Забезпечення безпеки сільських територій багато в чому залежить від місцевого самоврядування та їх взаємодії з органами державної влади та громадськістю [5, с. 42]. Процеси реалізації безпекової політики формують цілісну систему управління, яка здатна своєчасно реагувати на загрози, координувати дії та забезпечувати стабільний розвиток сільських громад.

Специфіка функціонування сільських територій в умовах підвищених ризиків передбачає удосконалення та адаптацію стратегічних документів, нормативно-правового забезпечення [6, с. 178]. На основі адаптованого законодавства впроваджуються механізми управління ризиками та посилюється відповідальність за дотримання вимог правил безпеки. Завдяки децентралізації заздалегідь, до початку війни, були розширені повноваження місцевих громад, підвищена їхня спроможність самостійно вирішувати питання безпеки.

Інституційні та управлінські аспекти безпекою сільських територій неможливі без налагодженої системи комунікації та координації між різними рівнями влади, а також взаємодії з громадськістю та бізнесом. Ефективна система управління неможлива без підготовки відповідних кадрів, які за рахунок управлінських компетентностей сприяють більш ефективному реагуванню на виклики та загрози.

Необхідність переходу до нових моделей господарювання зумовлено умовами сучасних викликів та необхідністю поєднати економічну ефективність, соціальну орієнтованість та безпекову стійкість українського села. Сільські території в умовах різнопланових викликів трансформуються з традиційно аграрних у багатофункціональні простори [7, с. 269]. Поруч із виробництвом сільськогосподарської продукції розвиваються інші підприємництва, цифрові сервіси та інші види економічної активності.

Важливим напрямком розвитку села у безпековому вимірі є розвиток локальних економік, підтримка малого та середнього бізнесу, що забезпечує диверсифікацію джерел доходів населення, відновлення інфраструктури, покращення якості життя населення. Також створюються умови для повернення та закріплення трудових ресурсів [8, с. 123]. Залучення інвестицій сприяє розвитку місцевого самоврядування та підвищує спроможність громад до саморозвитку, також до адаптації у сучасних викликах.

Підвищенню продуктивності аграрного сектору сприяє цифровізація, інноваційні технології, автоматизація виробничих процесів та розвиток точного землеробства. Це

відкриває нові можливості для модернізації сільського господарства та підвищення його конкурентоспроможності.

Отже, стійкість в умовах сучасних викликів досягається ключовим фактором - безпековим виміром розвитку українського села. Ризики зумовлюють необхідність модернізації аграрного сектору, підштовхуючи керівників місцевих громад до впровадження адаптивних управлінських підходів, які спрямовані на формування стійких та конкурентоспроможних сільських територій з підвищеним рівнем безпеки.

Список використаних джерел:

1. Дидняк А. В. Виконання оцінки ризиків: виявлення та врахування факторів небезпек. OSHAgrо – 2025 : збірник тез доповідей V міжнар. наук.-практ. конф., 30 вересня 2025 року / МОН України ; Національний університет біоресурсів і природокористування України ; Науково-виробничий журнал «Охорона праці» ; Європейське співтовариство з охорони праці. Київ, 2025. С. 10-12. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/23323>.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності. Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.

3. Дідняк А.В. Збалансований розвиток громад через інтеграцію економічних та екологічних пріоритетів. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали V міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 3 грудня 2025 р.). Миколаїв: МНАУ, 2025. С. 32-35. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/23687>.

4. Курепін В. М., Іваненко В. С. Застосування цифрових технологій у сільському господарстві для досягнення цілей сталого розвитку. Modern Economics. 2024. № 47(2024). С. 62-69. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V47\(2024\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V47(2024)-09).

5. Іваненко В.С. Сталий розвиток громад: економічні імперативи та стратегічні орієнтири. Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти : матеріали V міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 3 грудня 2025 р.). Миколаїв: МНАУ, 2025. С. 40-43. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/23691>.

6. Курепін В. М., Курепін Д. В., Іваненко В. С. Цивільний захист: навчальний посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти. Миколаїв : МНАУ, 2025. 491 с. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/20130>.

7. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологія та війна, погляд через минуле у майбутнє, глобальні виклики, загрози // Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 265-275. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16200>.

8. Науменко Т. Соціально-економічні наслідки демографічних і міграційних змін в Україні. Проблематика і перспективи сталого розвитку України в аспекті синергії інтеграції економіки, бізнесу та HR-інжинірингу : матеріали III всеукраїнської наукової конференції студентів та молоді (м. Хмельницький, 15 травня 2025 р.). Хмельницький : ХНУ 2025. С. 123-125. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/22285>.

Анотація: Досліджено розвиток українського села у безпековому вимірі в умовах сучасних викликів, зокрема воєнних. Проаналізовано вплив низки загроз сучасності на сільські території. Обґрунтовано напрями підвищення стійкості українського села та забезпечення продовольчої та національної безпеки у вітчизняному та глобальному вимірі.

Ключові слова: безпековий вимір, українське село, сільські території, сучасні виклики, продовольча безпека.